

Gewoonten, vryheden en privilegien der stad Sint-Truyen (XIVe eeuw)

editie Ph. Blommaert

bron

Ph. Blommaert (ed.) *Gewoonten, vryheden en privilegien der stad Sint-Truyen (XIVe eeuw)*. C. Annoot-Braeckman, Gent z.j. [1846]

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/_gew001gewo01_01/colofon.htm

© 2009 dbnl

[Woord vooraf]

By de nederduitsche volkeren zyn geene overblyfselen van romeinsche municipien blyven bestaen; de latynsche sprake en latynsche zeden gingen hier reeds vroeg, zelfs in de romeinsche colonien te gronde⁽¹⁾. De middeleeuwsche machtige Gemeenten en derzelve vrye verordeningen hadden tot grondlage hunner rechten de oude Dietsche gouw-inrichting, het gilderecht⁽²⁾ of de privilegien en vryheden door geestelyke en

(1) By Sidonius Apollinaris (*Epistol. IV, 17*) leest men: *Rhenanis terris latina jura ceciderunt*. Zie ook Hüllman, *Städtewesen des Mittelalters, II, bl. 274*.

(2) Zie WILDA, *das Gildewesen im Mittelalter. Halle, 1831*. - By het onbeperkt omgrypen van het leenroerig stelsel vielen alle vrye rechts-inrichtingen weg, en de vrye persoonen zonder erve zonken niet zelden tot den staet van laten en lyfeigenen neder. Het was alsdan dat deze onderdrukte bevolking tot wederzydschen onderstand zich tot een gilde (*conjuratio*) verbond, om den naburige en alvermogende immuniteits-heeren het hoofd te kunnen houden.

wereldlyke vorsten aen onderhoorige ommezaten verleend.

De dietsche bevolking, aen akkerbouw, jagt en het open veld gewoon, hield zich ongaern in steden op, en eerst sinds de herhaelde verwoestingen der Normannen ontstonden eenige dorpen rond de burchten, de versterkte hoven der grooten, de koningshoeven (*villae regiae*) en de abdyen, Serkinge (*Sarchinium*) aen de beke Cisinder gelegen, later Sint-Truyen genaemd, was ongetwyfeld slechts eene groote landhoeve, met eenige kortwoonsten voor de onderhoorige ommezaten, wanneer S. Trudo⁽¹⁾ in de VIIe eeuw (ten j. 660) aldaer een klooster stichtte⁽²⁾. Door gebrek aen oorkonden uit dit vroege

- (1) Sinte Trudo uit een der aanzienelykste geslachten van Haspengouw geboren, verliet het jagersleven der vrye Franken, en begaf zich nog in zyne jonglings-jaren naer Metz, by den bisschop Klodulf, waer hy tot den priesterstaet werd opgeleid. Zyne moeder, de gelukzalige Adela, te Zeelem, by Diest rustende, was nauw verwant met Pipyn van Landeu, hertog van Austrasie en hofmeyer des Franken-Konings. Boven de goederen te Serkinge gelegen, schonk hy aen deze abdy de heerlykheid Helechteren in Taxandrie (de Kempen), Zeelem en Webecom by Diest, en landeryen aen de Moezel. De landhoeven, welke hy in Menapie (*Vlaenderen*) bezat, veranderde by insgelyks in kloosters, als Ecchout hy Brugge en het vrouwenklooster te Odeghem buiten Brugge, op den weg naer Kortryk. - Het leven van Sint Trudo zou reeds in de VIIIe eeuw in bet nederduitsch zyn beschreven geweest, en ééne eeuw later door Guikard in 't latyn vertaeld.
- (2) Sinte Trudo schonk dit klooster aen het bisdom Metz, welk het bleef bezitten tot in het jaer 1227. De abt van Sint-Truyen echter bezat reeds vroeg de helft der heerlyke rechten te Serkinge. De andere helft kwam by koop en ruiling aen het bisdom Luik, in wiens kreits het gelegen was. De bisschop van Luik, Hugo van Pierrepont, stond daer voor Madieres op de Moezelboorden aen den bisschop van Metz af, en betaelde bovendien 2500 marken zilvers aen de kerk te Metz. Door deze overeenkomst kwamen de abdyen Waulsor en Hastiere ook aen Luik. - Gedurende de beroerten der XIIIe eeuw riep de burgery van Sint-Truyen den hertog van Braband als verdediger binnen de stad, en huldigde hem als Heer; maer het volgende jaer, 1257, werd de vrede gesloten, en Sint-Truyen kwam aen 't bisdom Luik terug, op voorwaerde dat aldaer geene versterkingswerken naer Brahand toe wierden opgeworpen. - Andere oneenigheden waren soms ontstaen tusschen den abt van Sint-Truyen en den bisschop over hunne wederzydsche rechten aldaer; en het sehynt dat het gezag des abts op het einde der XVIIIe eeuw zoo hoog geklommen was, dat hy alle rechten des bisschops over stad en klooster ontkende en in zyne bevelbrieven den titel nam van Heer van Sint-Truyen. Boven een mandement van 1760 schreef hy zich: *Wy Joseph Van Herck, by de gratie Gods abt en heer van Sint-Truyen.*

tydvak kan men niet aanwijzen of de gemeente-wetten en stedelyke vryheden van Sint-Truyen aen de over blyfselen eens gouw-gerechts of aen vergunde privilegien van bisschoppen en abten haer bestaen verschuldigd zyn. In de vroegste documenten harer rechten, welke wy hier uitgeven, zien wy deze gemeente reeds met den abt van 't klooster en den bisschop van Luik in oneenigheid, daer deze de toenemende macht der stad niet zelden tegenwerkten en onder hun gezag trachtten te behouden. Reeds in 't jaer 1254 waren beroerten te Sint-Truyen ontstaen ten zelfden tyde als te Luik, wanneer de burgery dezer laetste stad, door Hendrik van Dinant geleid, zich krachtadig tegen de aenmatigingen des vorsten verzette. Door zyn toedoen bekwamen de burgers van Luik het recht van de jaerlyksche burgemeesters te kiezen buiten de schepenen, welke hun leven lang aen 't bestuer bleven, en zoo zeer als de vorst tegen de wassende macht der gemeente gezet waren. Maer Hendrik van Gelderen weigerde deze regeringsvorm

goed te keuren; aen het hoofd zyner leenmannen verscheen hy te velde. Hendrik van Dinant had een verbond gesloten met al de gemeenten van Luikerland, met Borchworm (Waremmes), Sint-Truyen, Tongeren, Hoi, enz. en leidde de gewapende burgery tegen de heirkraft der leenheeren. De kryg duerde een tyd lang met wisselende kansen voort; maer eindelyk behield de vorst de overhand, en by den vrede door de stad Luik te Bierset getroffen, keerde alles op den ouden voet terug, uitgezonderd de vrye keus der burgemeesters. Hoi, door den graef van Gulik bedwongen, had reeds vroeger eene overeenkomst moeten sluiten, en Sint-Truyen, door den bisschop zelve overvallen, had de haer opgelegde voorwaerden van vrede moeten aenvaerden.

De opryzende macht der gemeenten, dit krachtige element, dat welhaest in deze landen zoo ontzaggelyk aenwies ten behoude van innerlyke vryheid en afwering van buitenlandsche overheersching, werd alsnu nog in Luikerland bedwongen. Men denke echter niet dat deze beweging alleen in Luik plaets greep: door gansch Duitschland en deze Nederlanden blies de zelfde geest, ontwikkelde zich het zelfde element, dat zich onder allerlei vormen vertoonde. Doch de poogingen te Luik aangewend, bleven niet zonder vruchten voor latere tyden: zeventig jaren na den vrede van Bierset, in 1328, hieven de Luikenaers, door de stem van Pieter Andricas aangemoedigd, den vryheidsstandaerd weder op tegen

de onderdrukkers hunner rechten. Dan nogmaels sloten de kleinere gemeenten zich aen die van Luik, en de kryg herbegon tusschen de gemeenten en den leenadel. Was de uitgang des krygs niet gansch ten voordeele der gemeenten, zy bekwamen echter door overeenkomsten alsdan gesloten eenige vroeger nog onerkende vryheden. De stad Sint-Truyen, welke deel genomen had aen deze beweging, sloot, na het verlies van den slag te Alken, den 20 november 1329, te Nieuwenhove, eene overeenkomst, waerby de rechten welke zy sinds eeuwen bezeten had door den bisschop van Luik, Adolf van der Mark, en den abt van het klooster te Sint-Truyen werden erkend en goedgekeurd; deze vrede van Nieuwenhove is de oorkonde, welke wy hiernevens onder N^r 1 uitgeven. Aldaer wordt de regeringsvorm der stad op de volgende wys vastgesteld: Veertien schepenen, naer aloud gebruik, werden belast met het stichten der rechterlyke zaken; zy stonden ter vermaning der schoutheeten. Een raed, uit twaelf wyze mannen bestaende, had het bestuer der stad in handen. De schepenen werden door de heeren: den bisschop van Luik en den abt van Sint-Truyen, voor hun leven aengesteld, en wanneer een lid van den raed stierf werd een ander ter zyner vervanging door schoutheeten en schepenen benoemd. Verder mocht het bestuer der stad geene assysen of gabellen heffen, noch met andere steden verbonden aengaen, zonder toestemming des bisschops en des abts.

In 't jaer 1348, na innige beroerte en tweespalt gelukte het den bisschop en den abt den vrede op dezelfde gronden als die te Nieuwenhove gesloten te behouden. Deze oorkonde draegt ten opschrifte: *Regiment verleent der stadt by den Heeren* (zie bl. 6). Breedvoeriger dan in het vorige stuk worden de stadsrechten aldaer beschreven; maer de grondslagen zyn gansch dezelfde: de aristokratische vorm is voorheerschend, en de benoeming van schepenen en raedsleden komen schier rechtstreeks nog aen den bisschop en den abt toe. Hier in ziet men dat de XIII schepenen eenigzins twee gerechten vormden, daer §. 12 gezegd wordt 'dat d'een schepene in d'anders stede sal vonnyssen, wy wale onse jurisdictien van den bisschop en den abt in der voerseider stadt in sekeren terminen ghedeylt sijn.' Als schepenen over zekere besluitneming tweedrachtig waren, mocht de minderheid zich beroepen by de schepenhank van Aken, 't geen als *hoofd* dezer landen werd gehouden, Aldaer ook voorzagen de bisschop en de abt zich in beroep, wanneer de schepenen een vonnis tegen de rechten hunner heerlykheid gestreken hadden (bl. 8). De raed werd ook door bisschop en abt of hunne schoutheeten aengesteld: zes leden werden genomen uit de begoede borgers, elders *geslachten, poorters, erfachtige mannen* genaemd, en hier met den naem van *ledige luiden* bestempeld: de zes andere leden des raeds werden uit de *ambachtsliuden* gekozen. - De vereenigde schepenen en

raedsleden hadden de macht om verordeningen te maken en te *ordineeren statuten, die men ghemeenlijck noemt* kooren. Aen het hoofd van het wevers-ambacht (*officie van den drapperien*) stond een merktgraef en acht raedsluiden. - Keizer Karel IV keurde een jaer later dit reglement goed door brieven, gedagteekend uit Aken, den 8 der kalenden van oogst 1349⁽¹⁾.

Gelukkiger uitgang voor de gemeente Sint-Truyen had de wapening onder Jan van Arkel in 1366, en voordeeliger waren de voorwaerden welke zy alsdan bekwam. De kiezingswys der raedsliden verkreeg eenen vryzinnigeren grondslag. '*Het nuwe regiment*, bl. 18):' De ambachten welke hier op *twalf* werden vastgesteld, hadden het recht van *vier-en-twintig* personen onder zich te kiezen, waervan twaelf als raedsmannen en twaelf als dekenen door bisschop en abt werden aangewezen. De *leegluiden* kozen eenen raed van acht wyze mannen, en den zelfden dage onder hen of onder andere leegluiden eenen *meester*, die *yn 't gemeyn, na der conynclyker stadt ende des hoefst-stoels van Aken*, borgemeester *genaemd werd*. Gelykerwys kozen de 12 ambachten ook eenen burgemeester. - De benoeming van schoutheeten en schepenen bleven aen bisschop en abt, en deze waren voornamenlyk met het *tracteren, bekennen ende vonnyssen van*

(1) Weinigen tyd na zyne krooning (24 July) aldaer.

den gherichtelijcken saken belast, als nauwkeurig staet aengestipt ten §. 34. - De jaerlyksche rekening geschiedde in 't publiek met open deuren, in de tegenwoordigheid *alre personen van der stat, so van wat conditien oft officien sy waren* (§. 34). - By vyandyke aenvallen werd de banklokke geluid *om dat volck te vergaren totten wapen om te weren ende wederstaen*. - Verder behelst dit stuk bepalingen over onderhoud der stads grachten en muren (§. 45); over het maken van reglementen, *koeren* genaemd, *verdragen* en *kwyttscheldingen* (§. 39, 40, 41); over het ontvangen van vreemden tot burgers (§. 46) enz. enz.

Deze drie belangryke documenten voor de geschiedenis der stad Sint-Truyen waren tot dus verre onuitgegeven, en naer de aenteekeningen welke Mr L. Polain, bewaerder der provintiale archiven te Luik, de goedheid had my over te maken, zouden er andere afschriften dezer nederduitsche oorkonden niet bestaen. De acten echter van 9 april 1348 en 25 augustus 1366 trof hy in 't latyn aen in een oud cartularium herkomstig van de abdy van Sint-Truyen en toebeboorende nu aen de bibliotheek der Hoogeschool te Luik. Het handschrift, waer naer wy deze stukken hebben uitgegeven, berust ter nationale boekzael te Brussel. Hetzelve is op parkement in - 4° met eene schoone letter der XVIe eeuw geschreven. Aen het einde staet een teeken in blauwen inkt, zynde eene *Lag* of runische *L* boven den druidenvoet. Het Handschrift was uit den band en

op het schutsblad las men: *Ik heb goet, vrienden, gelt ende moet!* De nederduitsche tael waerin deze statuten vervat zyn, heeft eenige hoogduitsche woordvormingen, ongetwyfeld naer het taelgebruik dezes landschaps gevolgd, welk een weinig naer het nederrhynsch dialect zweemt. Enkele malen treft men aldaer de mannelijke onverhogen artikel *der aen*, als *der koer*(de keur), *der vesticheit*, der peys; - wy (Hd. *wie*, Eng. *why*. Go. *hve*) in den zin van *hoe*: *wy wale*, hoe wel, *wat en wy*, wat en hoe; de vormen *alt*, *ghehalden*, voor *oud*, *gehouden*, en *solde*, *wolde*, enz. voor *zoude*, *woude*; het voorwoordjen ge in het verleden deelwoord wordt soms weggelaten: *bracht* voor *gebracht*, *destitueert* voor *gedestitueert*, *attempteert* voor *geattempteert*.

PH. BLOMMAERT.

Gewoonten, vryheden en privilegein der stad Sint-Truyen (XIVe eeuw.)

I. Den Peys van Nuwenhoven.

§. 1.

Allen den gheenen die dese teghenwoerdighe litteren ansien sullen. Adulphus, by der gratien Gods busscop van Ludich, ende Adam, by toelaeten der selver ghenaden abt des cloesters van S^t. Truyden, des ghestichts van Ludyck, van der oerden St. Benedicti, ende schouteten, scepenen met al den volke der stad van S^t. Truyden, groete in hen die daer is ghewarighe heyl alre menschen. U ghemeynte sal bekennen dat van der materien des twist hier voermaels tusschen u ende ons opgeresen, ende der vyant des menschelijcken gheslechts toeradende, langhe verweect by oersake der gemeynter, dy welcke wy scoutiten ende scepenen ende al't volck der

selver stadt ghehantristicht hebben ende der vesticheit die by eenen spacie des tijts ontfanghen hebben in die voernoemde stadt ende dat bedecte excess der ghemeynter ende vesticheit aldusdanyghen bedrijfs. Daernae die goddelijcke goedertierenheit gunnende op die selve twestinghe, met ryen berade voerghehad, sijn wy aengegaen eenen vrede ende een eendrachticheit ghemaect byeen in deser manyeren. Dat wy scouteten ende scepenen met al den volke denselven onsen tijttelijcken heren, den here den bisscop ende den abt ende honnen naevolgers, busscoppen van Ludick ende abden des cloesters, op dat wy honne gonste oft goetwillicheit lichtelijcker vercryghen moegen, ende gracie voer ons ende onse erfgenamen ende naecomelingen in toecomenden tyde, (*Pene*) by gheloeve ende onsen eede ende op die pene des bans in ons scouteten ende scepenen ende sonderlingen personen des selven volxs onderscreven, contrarie doende onser beloeften in deele oft in al, ende dat gheheel volck van S^t. Truyden, eest dat sy anders doen, hebben wy beloeft ende beloven 't gheen volghen sal.

§. 2. Van truwicheit.

Te weten dat van nu voertaen ten ewighen tyden den selven onsen heren ende hennen naecomelingen voerseit in bescermyngen ende onderhaldingen der erfflijcheit ende honnen rechten ende kercken, soe in der selver stadt als buyten, bennen den bewinde des bisdoms van Ludick, als gode ondersaten ende getruwe honnen heren doen ende sculdich sijn te doene, behalven onse vriheiden ende al de privilegien der selver stadt geaprobeert, nae onse macht ghetruwelijck by te staen.

§. 3. Van der gemynten nyet te versamen.

Item, dat van nu vorts nummermeer dy ghemynte in der selver stadt oft vriheiden oprichten noch opgelucht ons gegeven oft verleent van yetmanne tot desen dage toe in eenygher manyeren te bescudden der selver ghemynten in allen synen werck oft der brieven daer op gemaect van nu voerts gelijek te vertyen.

§. 4. Van nyet te verbynden.

Item, dat egheen verbont met yemanne maken en sullen noch voertijt ghemaect te halden oft den selven nae te volghen by ons, ons oft onsen, heymelijck noch openbaer, sonder onser voerseide heren wille, raet ende consent.

§. 5. Van der assysen.

Item, dat in der selver stadt, noch in eenyger plaetsen der vriheit, assyse oft gabellen genoemt op dy copen oft vercopen by ons oft yemant onser in eenygher manyeren voertaen ontfangen noch doen heyschen, sonder volcomen macht, autoriteit, orloff ende consent onser twee heren voernoemt.

§. 6. Die beloffte der heren van den scepenen.

Wy Adulphus ende Adam abt voernoemt vermoedende uut den voerseiden oft ander dergelijcker toevoeginghen, dat onse voerseide scepenen ende volck der selver stadt oetmoedelijck wederom ten weghe der waerheit keeren sullen, ende

teghen ons ende onse naevolgers onser kercken als goede ende ghetruwe ondersaten, tegen ons heren voertane truwelijck te hebben. By den voerseiden myddel hebben wy gheloeft ende gheloven den selven dat wy ·XIIII· scepenen der selver stadt sullen doen vergeren in der selver stadt, nae usantie, gewoente ende privilegie der selver stadt, goede, alde ende ghepruefde ter monitien der voerseide onse scoutiten oft eenen van hen, nae dat daer pleech te gescien, eenen yeghelijcken sullen doen expeditie ende rechts vervullinghe.

§. 7. Van den raetsluyden der stadt.

Item, dat wy ·XII· wyse, rype mannen in woenres der plaetsen, die daer toe nut ende bequaem achten, nae die alde ghewoente der stadt aennemen der voerseider ghemeynten van alden tyde ghehalden, sullen wy voersetten ende ordineeren in raetsluyden, die den ghemeynen orber der stadt ende des volx ende anders dat behoerlijck is ter officien des raets om t'samen metten voerseiden scepenen sullen sculdich sijn te doene. Ende soe dicke als van hen ghebrict oft sterft oft der officien des raets beroeft wordt, wy oft dy voerseiden onse scoutiten, met rade der scepenen, sullen eenen anderen ghetruwen instellen.

§. 8. Die quitatie der heren.

Ende dat die scoutiten, scepenen ende voerseide volck in desen peys ende eendrachticheit soe vele te vaster halden sullen, ende in bescermyngen ende onderhaldingen der heerlijcheit ende onser rechten oft onser kercken, ons ende onser

nacomelinghen ende den kercken voerscreven, hertelijcken ende ghetruwelijcken by te stane den selven scoutiten, scepenen ende al 't volck van dyen by bescijsel der voerseide ghemeynten vesticheit ende statuten by hen gemaect, mesdaen ende overtreden teghen ons by hen oft andere in 't ghemeyn quyteren wy ende quytshelden bermhertelijck by desen teghenwoerdigen scriften.

§. 9. Van der onderhaldinghe der ghewoenten, vriheiden ende previlegien.

Hier in boven believet als ons den Busscop ende Abt, als Scouteten, scepenen ende den volck voerseit, dat die goede, alde, ghepruefde ghewoenten, vriheiden ende previlegien ende der selver stadt ten ewelijcken tyden, indien sy den voerseiden tusschen ons gheaccordeert nyet contrarie en sijn van nu voerts gans gehalden ende ewelijck sullen blyven in henre macht ende visticheit.

§. 10. Die bezeegelinghe.

In welker getugenys ende vesticheit wy Busscop ende Abt onse zegelen voer ons, ende wy Scoutiten, scepenen ende al 't gheheel volck der selver stadt groote ziegelen, der welker wy in desen deele ghebruycken, desen tegenwoerdighen letteren hehben wy laten aenhangen. Gegeven ende gemaect te Nuwenhoven, by dy voerseide stadt, in 't jaer Ons Heeren duysent dry hondert ·xxix· den ·xx·^{sten} dach december.

II. Regiment verleent der stadt by den heren.

§. 11.

Engelbrecht by der gratien Gods Busscop tot Ludick, ende Amelius by Gods toelaten Abt des cloesters van S^t. Truyden, der oerden S^{ti}. Benedicti, des busdoms van Ludick, onsen ghemynden Scoutiten ende schepenen, ghesworen leenmannen, ambachtsluyden ende den anderen onsen borgheeren onser stadt van S^t. Truyden heyl oft salicheit in den heere. Want ghy ende uwe in uwen saken doende ende nu voerts promoveren ende solden willen halden ende conserveren; ende op dat wy certificeren by wat rechte ghy vort ane gebruyken ende gauderen sult, soe ordineeren, verleenen ende confirmeren wy dese naebeschreven saken:

§. 12. *Van den ·XIIII· scepenen der stadt.*

In den eersten, als 't kenlijck es soe sijn wy ghenoch gheinformeert te syne ·XIIII· scepenen in onser stadt van S^t. Truyden van alder ordinantien gehalden, te weten: seven den busscop ende seven des abts, by welcker vonnis men alle dynck doen sal, alsoe dat d'een in d'anders stede sal vonnyssen, wy wale onsejurisdiction in der voerseider stadt in sekeren terminen ghedeylt sijn. Dat welc wy alsoe verleenen alsoe dat tot noch toe gehalden is, ende sal ten ewelycken tyden blyven.

§. 13. Van kiesinge ende residentie der scepenen.

Die verkiesinghe des scepenstoels dien ghy tot noch toe ghehadt hebt verleen wy u vry, te weten: alst eynich scepene sterft, die gheene die noch te lyve blyven, sullen bynnen ·XL· dagen kiezen, nae die doot des scepenen di aflivich worden is, eenen anderen nutten, die redelijcke competentie van renten hebbe bennen der vryheit, behalven dat hy ons doen sal den behoerlijcken, ghewoenlijcken eedt van ghetruwicheiden. - Anders al dan een van ons wes scepenen ghestorven es, sal ende mach eenen anderen nutten scepenen kiezen ende instellen in die plaetse des gheens die ghestorven is, op alsulcke manyere als boven ondersproken is. - Een yeghelijck scepen sal sculdich sijn bynnen der stadt vryheit te woenen ende resideren met synen huysghesin ende familien. - Ende wy oordeelen oft ghebieden die ghene wel die onder die ghetruwicheit des scepenen voerseit vonnislijck uutgesproken wort te stane, opdat in egheene dynghen die plaetse oft stadt oft die personen belast en werden; maer in 't gheene daer wy 't in vynden dinken wy ende willen vaderlijck onderhouden.

§. 14. Van den vonnyse der scepenen.

Noch doen wy den voorseiden toe ende ordineren dat die vernoemde scepenen van den achsten daghe der monicien hen by ons oft den anderen van ons scoutiten oft scoutet boven eynighe sententie uut te wysen die selve sententie binnen vier vertienachten vorst kundighen sullen; ende daertoe ggehalden

sijn sullen te kundighen, sijn sy eendrachtich; maer sijn sy tweedrachtig sal 't staen ter sententien des meeste deels der selve scepenen, het en sy by avonturen dat 't mynste deel tegen dat meeste wilt den hoofde (dat's scepenen van Aken) appeleren, dat welck, eest dat gesciet, dan sullen dy beroepen sijn oft dy beroepen, eest dat onder hen egheen accordie en wilt oft ten sy dat mynste deel den meesten wilt genoelen, soe sullen sy ghehalden sijn bennen spacie eenre maent van den dage der appellatien ingheset tot honnen voerseiden hoofde gaen; ende van den selven hoofde wat en wy sy judiceren sullen ontfangen; ende bynnen ·XV· dagen van den dage hons wedercomens die sententie, die sy van honnen voerseiden hoofde ontfangen hebben, publiceren ende utspreken.

§. 15. *Van appellatie der heren.*

Wy ordineren voerts dat eest dat die voerseide scepenen teghen onse heerlicheit oft jurisdictie onser oft yemants van ons, ghevilt dat afsijn, moet eenyge sententie oft vonnis utspreken, wy oft der ander van ons dy hen gevoelt belast te syne, so moegen wy van alsulcker sententien totten voerseiden scepenen van Aken appelleren, welke appellatie sal gheeyndt werden by processen ende terminen voerseit. Noch soe en mach in onse voerseide stadt yemant te mael sijn scoutet ende scepene.

§. 16. *Van der kiesinghen ende officien der □XII□ raetsluyden.*

Hier nae ordineeren wy ende verleenen dat van nu voerts sullen gedeputeert werden twelf voersichte mannen inwoenres

dier voerseide stadt, die welcke daertoe orbaerlijc ende bequaem ghedeputeert ende gheacht sullen werden, in raetsmannen der selver stadt, die die ghemeyne orberlijcheit der selver stadt, ende anders dat totten voerseiden officien des raets ghewoenlijck toebehoren, t'samen metten voernoemden scepenen, uutghenomen die wercken der vonnyssen, sullen mogen ende sculdich sijn getruwelijc te doen. Van welcken raetsluyden sullen aenghenomen werden sesse van den borgeren die ghemeynlijck werden ghenoept *ledige luyde*, ende d'ander sesse uutten ambachtsluyden der selver stadt; by dese manyere dat alle jare, in die feeste van Dertyen-dach, sesse van den voerseiden raetsluyden, die by twee jaren dat officie der raetsluyden ghehouden hebben, sullen werden afgesteld, te weten: dry van den ledigen borgeren ende dry van den anderen ambachtsluyden, ende in die plaetse der geenre die afgesteld sijn sesse andere dergelyker, by ons oft onsen scoutiten met rade der voerseider scepenen, sullen aengesat werden, alsoe dat d'eerste jaer deser afsettingen Wy busscop twee van den leechluyden ende eenen van den ambachtsluyden sullen aensetten; ende d'ander dry daer ghebrekende Wy abt. Maer ten anderen naevolgende jare Wy abt twee van den leechluyden ende eenen van den ambachtsluyden sullen aenstellen, ende Wy busscop d'ander dry; ende alsoe hiernaes versceiden onderlingen naer der manyeren voerseit, ende dat bynnen ·XX· dagen van Dertyen-dach eens yeghelijcks jaer, anders sal alsulcke aensettinghe ten voerseiden scepenen gevallen sijn. Ende eest dat yemant allene oft meer der voerseiden raetsluyden storf oft ewech gaet, een van ons welck die een oft meer is in der plaetsen des gheens sal eenen anderen bequamen instellen bennen ·XX· dagen van den tyde sijnre doot oft

sijns, oft hoers wechgancks; anders sal alsulcke aensettinghe den scepenen vallen te geven. Ende allen die raedsluyden sullen hen officie getruwelijck doen ende daer van honnen schuldighen eedt doen.

§. 17. Van kiesinghe ende officien der woerden-dragers.

Item, wy ordineren ende verleenen dat uut scepenen ende raetsluyden voernoempt wy ghehalden sijn te kiezen ende in te stellen twee, te weten, een yeghelijck van ons enen alle jare, bynnen ·xx· dagen nae Dertyen-dach, in uutdragers der woerden di onse eede der voerseide stadt ende der borgeren ende inwonres solliciteren ende promoveren die noetsaken ende ghebreken der stadt ende der inwoenres, soe dicke als 't noet is ende versocht werden, in der voerseider stadt aen di richters daer ende oeck buyten der stadt, eest dat sy by scoutet ende scepenen ende raetsluyde daer toe versocht werden ende bysonder ghedeputeert, verbonden sullen sijn uut te spreken ende te kundighen. Oec die selve worde-uutdragers, wanneer die noet oft openbaer orber onser oft onser stadt, sullen versueken van den rade, met consent (van onsen) scoutiten ende scepenen ende raedsluyde voerseit, by gheluyt der clocken dat volck by een te roepen, onser heerlicheit ende jurisdictien oft eynichs van ons altijts onghequets. Ende dese twee wordedragers sullen des ghelijcks in honre insettingen oft ordineren dergeliken eedt doen, noch sy en mogen hem van alsulcker last aen te nemen in gheenre manyeren ontsuldigen; ende eest dat wy bynnen ·xx· dagen die voerseiden wordedragers nyet en kiezen oft in en stellen, alsdan salder koer ende insettinghe te dyen male tot scepenen ende raet ghevallen sijn.

§. 18. Van der ordinantien der statuten des maensdaechs.

Noch doen wy toe ende ordineren ende verleenen dat die voerseide scepenen ende raetsluyde alle maendaghe, soe decke als hen van noede is, mogen byeen comen, ende die daer teghenwoerdich sijn (nyet aenstaende der absentien van den anderen die daer nyet tegenwoerdich en sijn) moghen onder hen maken ende ordineeren statuten, die men ghemeenlijck noemt *kooren*, ende die selve te meerderen oft te minneren soe decke als sy 't corrigeren willen. Die welke aldus gheordineert sal men onsen scoutet cont maken met copien, op dat sy se begeeren sonder wedersegghen dat selve metter clocken publiceren ende ghebieden te onderhouden; dat nochtan alsulcke statuten niet en sijn in afnemen onser jurisdictien oft der kercken-vriheit. Ende een yeghelijck dien die voerseide statuten aengaen copie daervan begeren op honnen last.

§. 19. Van den merct-greve ende sijn VIII raetsluyden.

Item, wy verleenen ende ordineeren dat in die voerseider onser stadt sullen sijn een merckgreve ende sijn nacht ghesworen raetsluyde, die corrigeren sullen (ende) regeren dat officie van den drapparien ende ander dynghen te doene, die tot noch toe tot honre officien van gewoenten toe behoeren. Ende in der stadt des selven greven, alle jare overleden, die selve acht raetsluyde voer dat toecomende jaer sullen sy kiezen eenen anderen greve; ende alsoe des ghelijks sy selve ·VIII· raetsluyde sullen kiezen ander ·VIII· raetsluyde, die sy ons oft onsen scoutiten presentieren sullen, vier uuten leechluyden ende

d'ander vier uuten ambachtsluyden, daer toe bequam sijnde; uuten welken wy twee uuten leechluyden ende twee uuten ambachtsluyden instellen sullen in der plaetsen der vieren die afghesat sijn, also dat nyemant van hen in die officie blyven mach boven twee jaren, ende dat die voerseide greve altijd uuten eerlijcsten borgeren, rentinieren der selver, gecoren ende gheordineert werde, ende die ghreve ende sijn raetsluyde sullen hen alsulcke dienaren aennemen ende hebben, die sy alre nuts ende bequaem daertoe bekennen.

§. 20. Een exceptie dat men nyet totter verminderingen des peys van Nuwenhoven nyet doen en sal.

By 't ghene dat voerseit is en dencken wy nyet, noch oeck en willen wy den vrede, die by onse voersaten, op die een syde, ende scoutiten ende scepenen ende dat ghemeyne gheheel volck der voerseider stadt van Sint-Truyden, ter ander syden, di te Nuwenhoven hier te voren ghemaect, te weten in 't jaer ons heren duseut drye hondert ende ·XXIX· den ·XXIX· dach der maent decembris, ghelijc dat volcomelijck in den brieven daervan ghemaect sijnde ghescreven staet, in eenyghen dyngghen dien te breeken noch eenych achterdeel daer teghen te doene; maer bat willen wy dien in sijnre macht te bliven, het en sy, dat men eenygher veranderinghe dede oft verachtinge tegen 't ghene doen woude dat in den brieve des peys begrepen is.

§. 21. Die versiegelinghe der heren des Capittels ende des Convents.

Ende op dat alle dese voerseide macht der ewigher vesticheit begripen mogen, soe hebben wy onse groete zegelen desen

teghenwoerdigen letteren voer ons ende onsen nacomelinghen doen aenhanghen, biddende dat eerwerdich van Ludick ende dat convent des voerseiden moensters van S^t. Truyden dat sy den selven brieven in teeken van vesticheit oft confirmatien hen zieghelen daer aen setten willen; ende wy capittel ende convent voerseit merckende dat voerseit is tot orber der voerseide heren ende der stat ende onser kerken van Ludick ende des cloesters voerseit gheordineert ende verleent te wesen, ende tot beden der selver heren des busscops ende abts, den voerseiden brieve hebben wy onse ziegele doen aendrucken tot vesticheit, confirmatien ende ghetugenysse alle der voerseide dinghen. Gegheven in 't jaer ons heeren dusent dry hondert ende ·XLVIII· den ·IX· dach aprilis.

§. 22. Dit approveert die stad by eenen transfixe.

Wy scoutet, scepenen, raetslude ende al 't ghemeyn volck der stad van S^t. Truyden willen dat kenlijck sy eenen yeghelijcken dat wy 't ghene dat ons gegeven is, ende die ordinantie ende die confirmatie daer op, by den eerwerdigen vader in Christo ende onsen here heer Engelbrecht, busscop van Ludick ende syne eerwerdige capittel, ende by den eerwerdighen man, heer Amielis, abt des moensters van S^t. Truyden ende synen convente, van gratien ons ghedaen 't gheen dat in den brieve, daer dese tegenwordige cedule doer ghesteecken is, ghescreven staet, dat ontfangen wy danckelijck. Dat selve sonder eynich achterdeel hons rechts ende jurisdictien beloven wy te halden ende in goeder trouwen te ghebruken.

§. 23. Een approbatie des peys van Nuwenhoven by der stad.

Hier in boven nyet te doen by ons teghen die vereenyghe ende allegatien des peys, sonder consent onser heren voerseit ende honre nacomelingen, ende der oprechtinghen der ghemeynten, voermaels tusschen den heren goeder ghedenckenysen, heer Adolf, busscop van Ludick ende heren Adam, voertijts abts van S. Truyden, te eenre syden, ende wy ter andere des peys tot Nuwenhoven ghemaect ende by ons ghesworen, also dat, in den brieven daer van ghemaect sijnde, begrepen staet onder pene, in der selver litteren gescreven staende in versceyden allen sijn clausulen, beloven wy in goeder trouwen voer ons ende onse naecomelingen getrouwelijck, ongebroken te onderhouden, behalven 't ghene ons gegeven sijnde metten ordinantien ende confirmatien voerseit.

§. 24. Die verziegelinge des transfix by der stad.

In getugenyse des voerseit is soe is den tegenwoerdigen litteren aenghehanghen die meeste zieghel der stad van S^t. Truyden. Datum ende verleent in 't jaer ons heren dusent dry hondert ·XLVIII· den ·XVI· dach aprilis.

§. 25. Die confirmatie des keyzers op die voerseide brieve metten transfix der stad.

Karolus by der gratien Gods roemsche coninck ende keyser ende conynck van Boemien, allen gelovighen ons heilichs rijck, tot wien dese litteren sullen comen, conynclijcke ghe-

nade met allen goede. By den religiosen heer Amielis, abt des moensters van S^t. Truyden der oerden S^{ti} Benedicti, wonende in Haspegouwe in den crisdom van Ludich, onsen devoten gemynden cappellaen onser majesteit, is ons oetmoedelijck gebeden; want hier voermaels tusschen den eerwerdighen Adulphus, wilen eer busscop van Ludick ende den voersate des voerseiden abts, ter eenre syden, ende tusschen scoutet ende scepenen metten gemeynen volcke der stadt van S^t. Truyden, ter ander syden. Op der materien des twest tusschen die partijen voerseit onderlinghen geresen by dat hoff des voerseiden abts, ghenoeemt Nuwenhoven, onder sekere formen ende condicien met toevoegen van penen, soe is der peys wedermaect, ghelijck dat in den brieven daer op ghemaect sijnde opelijck gescreven is, welke litteren van worde te worde bennen bescreven staen. Ende daer nae tusschen den eerwerdigen heer Engelbrecht, prins ende busscop van Ludick, onsen neve, ende Amielis den voerseiden abt, ter eenre, ende scepenen ende dat ghemeyn volck der stadt van S^t. Truyden, die nu ter gratien honre heren voerseit, des busscops ende des abts, wederom ghekeert, van welcker subjectien ende onderhoericheit sy verleyt waren met quaden rade, ende hon een deel tijts afgesceiden hadden. Den vrede ghemaect sijnde den voerseiden scepenen ende ghemeynen volcke sommige privilegien ende ordinantien verleent ende ghegeven van honnen heren, den busscop ende abt voerseit, by welcke privilegien die stadt voerseit van dan vorts ten ewighen tyden solde werden geguberneert ende gheregeert, verleent werden privilegien oft indulten, welker tenoer van worde te worde den tegenwordigen litteren metten transfixe is bescreven. Wy van der coninlijcker goedertierenheit

den voerseiden peys ende brieven daer op ghemaect sijnde, ende daer toe die privilegien ende ordinancien daer op verleent ende dat transfix met al datter in bescreven is, willen dat bermhertelijck vestigen ende confirmeren. Ende di tenoer opten voerseiden peys van Nuwenhoven luydt aldus:

§. 26. Tenor der eerster.

Al den ghenen die dese litteren sullen aensien, Adulphus by der gratien Gods busscop van Ludick, ende Adam by der selver goens Gods abt des moensters van S. Truyden, des crisdoms van Ludick, van S. Benedictus orden, ende scoutet ende scepenen metten ghemeynen volcke der stadt van S. Truyden groete in hen die is waerachtige heyl. Suit kennen.....enz. Gegeven ende ghedaen tot Nuwenhoven, by die voerseide stadt, in 't jaer ons heren dusent dry hondert ·XXIX· den ·XXIX· dach decembris. Maer in die privilegien ende ordinantien verleent ende ghegeven den voerseiden scepenen ende der ghemeynten na verleent metten transfix is aldus gescreven.

§. 27. Tenor des tweeder.

Engelbrecht by der gratien Gods busscop van Ludick ende Amielis by der genaden Gods abt des cloesters van S. Truyden, van S. Benedictus orden, des crisdoms van Ludick, onsen ghemynden scoutiten et cetera. Ghegeven in 't jaer ons heren dusent dry hondert ·XLVIII· den negensten dach der maent van april.

§. 28. Tenor van den transfix.

Wy scoutet, scepenen ende 't gheheel volck der stadt van Sint Truyden maken kont eenen yegelijcken dat wy....enz.

Gegeven in 't jaer ons heren duser drent dry hondert ende ·XLVIII· den ·XVI· dach van april.

§. 29. Confirmatie van den keizer met toedoen der penen.

Hier omme uuter conynlijcker liberaricheit begheerende den abt voerseit ende sijn nacomelinghen ende die kerke met bisonderlinger gonst te vervolgen van onser ghewoenlijcker goedertierenheit, gonstich sijnde synen rechtveerdighen bedingen ende versueke, den voerseiden peys metten brieven daer op gemaect sijnde, ende die voerseide privilegien, ordinantien ende indulten metten transfix, met al dat daer in bescreven is, dat loven wy ende approberen, ende uut sekeren weten ende conynlijcker auctoritaten ende macht confirmeren, ende want die ghene dy die vrese Gods van den quade nyet wederom en roept ende met vergaderingen der penen moeten bedwonghen werden, soe willen wy ende wysen: eest dat yemant uutenscepenen, uutensrade oft den ghemeynen volck der stadt van S^t. Tryden tegen den voerseiden peys, tot Nuwenhoven gemaect, oft tegen 't gheen dat in den brieven daer van begreven is tegendoet, in eenyghen toecomenden tyden, gelijc sy tot noch ghedaen hebben, dy sal, boven die pene in de voerseide peyse ondersproken, noch vallen in die pene van duser merck gouts, die een helft den keyserlijcker fiscael, ende d'ander helft den voerseiden busscop ende abt oft eenen van hon leyden, tegen welcks rechts ende jurisdiction hy misdaen heeft, alsoe dicke oft menychverwen hy in deel oft in 't geheel sculdich bevonden wort.

§. 30. Des keyzers besiegelinghe.

Ende op dat al 't ghene dat voerseit is cracht ende macht gripen mach van ewigher vesticheit, soe hebben (wy) dit teghenwoerdighe scrift doen bewaren ende zieghelen metten ziegel onser majesteit. Ghegeven tot Aquen in 't jaer ons heren dusent dry hondert ende ·XLIX· ter tweeder indictien, der achster kalenden van augusto, yn 't vierde jaer ons Roemschen rijcks ende in 't derde van Boemien.

III. Dit is dat nuwe regiment.

§. 31.

In den naem Ons Heren, Amen. Enen yeghelijcken die dese tegenwordige litteren sullen aensien, Johannes by der gratien Gods, busscop van Ludick, ende Zacheus van Vranckenhove by derselver ghenaden abt des cloesters van S^t. Truyden, des Crisdoms van Ludick, der orden S^t. Benedicti, ynnichlijcke gruet in Christo. Totten loffelijcken regimente ons gheheelen cudde oft scare aengenomen, soe werden wy nerstelijck bedwongen stadelijck te overpeysen hoe dat wy dat volck, ons bevolen ende onderdaen, mogen guberneren ende regeren onder vriheit ende bescerminghen des peys, ende dy dolende ende wederspennyge van honre vermetelijcker stouter ghewoenten ten weghe honre salicheit ende vredelijcken ende tot eersamer conversatien mogen wederom leyden, daer omme merckende onse voerseide stadt van S^t. Truyden om die menygerhande versceydenheit hons regiments, die welcke nyet

luttel dicwyl verveernysse, armoede ende scade geleden heeft, ende die borgers onser stadt voerseit onder hon wedersprake, rancoer ende tweedracht, overmyts orsake des voerseiden regiments, uutten welcken merckelijcke quade mochten honnen oerspronck decwil ghehadt hebben, ende daer omme, alsoe wy sculdich sijn, willende den voerseiden periculen tegencomen, nyet alleene ter beeden onser voerseide borgeren onser stadt, mer oeck der anderen ons bisdoms voerseit goeder dorpen, die van den voerseiden graciosen giften ons oeck oetmoedelijck ghebeden by den staet ende eere onser voerseider stadt di te regeren. Hierop met ryper deliberatien ende ernstigen tractaten ghehadt met eendrachtighen consenten dy ordinantien, reformatien, statuten ende moderatien onder aen bescreven den voerseiden onsen borgers, tegenwoerdich ende toecomende, also dat onder gedeclareert is, geven ende verleenen wy, ende by desen tegenwordigen geven wy ewelijck te duren.

§. 32. Van kiesinghen der borghemeesteren ende raetsluyden.

In den eersten, soe willen wy ende consenteren dat van nu voert sijn ende sullen sijn in onser stadt van S^t. Truyden voerseit ·xij· ambachten, dy welcke alle jare des eersten dage na Dertien-dach, in een seker plaetse derselver stadt, vergaderen sullen ·xxiiiij· personen van den alre wijsten: te weten, van eenen yegelijcken ambachte twee, by eendracht ende ghevolghe des meestendeels van den ambachten voerseit, die sullen noemen ende kiezen den voerseiden heren nae den coer te presenteren; uutten welken twee in yeghelijck ambacht

aldus ghecoren sijnde ende voer ons, als voerseit is, ghepresenteert; wy busscop ende abt voernoemt, eenen dy voer dat toecomende jaer ghesworen raetsman sal sijn, ende den anderen die voer dat selve jaer sal deken sijn oft provisoer; ende van den regimente der stadt voerseit te onderwynden, te weten, wy busscop sullen kiezen in d'eerste jaer uten sesse ambachten sesse in raetsmannen ende sesse in dekenen, ende wy abt uten sesse anderen ambachten sesse in raetsmannen ende sesse in dekenen. In 't toecomende jaer des ghelijcks wederkeert, wy abt ten eersten uten sesse ambachten sesse, ende wy busscop uten sesse anderen ambachten sullenter kiezen sesse, ende also van dan vorts in allen tocomenden jaren. Ende des ghelijcks die leechluyde derselver stadt, allen jare, ten voerseiden dage in eynigher plaetsen ter selver stadt vergadert te samen, sullen noemen ende kiezen onder hon ·VIIJ· wyse mannen by der meester accorde ende gevolge, die in 't tocomende jaer ghesworen raetsluyden voer leechluyde sullen ghehouden werden, onder al sulcke forme dat ter stont dese electie ende koer ghedaen sijn de die voerseide ·VIIJ· ghesworen raetsluyde uten leechluyden byeen comende op den selven dach onder hon ofte in anderen leechluyden eenen Meester kiezen, die yu 't ghemeyn, na der conyncliker stadt ende des hoefts-stoels van Aken, Borgmeester heyten sal, by des meeste deels der ·VIIJ· raetsluyden voerseit stemmen ende consente sal werden gecoren. Ghelijckerwijs oeck die voernoemde raetsluyde der ·XIJ· ambachten ten voerseiden dage onder hon oft in anderen personen der ambachten eenen der gheliker borgermeester hy den meesten gevolghe ende accorde der ·XIJ· raetsluyde sullen noemen ende kiezen.

§. 33. Tenor des eeds det borgemeesteren ende raetsluyden.

Welke borgemeesteren ende ghesworen raetsluyde uuten leechluyden ende ambachtsluyden, bynnen ·iiii· dagen nae hon electie, sullen doen voer onse scoutiten eenen solempnen ende hoechelijcken eedt dat dy officien, die hon bevolen sijn, ghetruwelijck ende in der bester voeghen ende manyeren doen sullen, ende oeck die rechten, privilegien, vriheiden ende loffelijcke ghewoenten, soe ons busscops ende abs, als der stadt ende inwoenders, sullen sorchvoldelijck promoveren, ende besorgen dat den ermen als den ryken ghelijckelijck ghesciede vervullinghe van justicien ende rechten, ende dat sy tegen onse jurisdictien, dominien, oft rechten nyet attempteren noch begynnen en sullen, oft yets wat van onsen rechten, jurisdictien ende dominien yet usurperen oft ombehoerlijck te onrechte doen en sullen, in geenre manieren; ende eest dat onse scoutiten aldusdanyge eeden bennen dry dagen weygheren te ontfanghen, die voerghenoemde borgemeesteren ende raetsluyde sullen dan alsulcken eedt van trouwen doen voer die borgemeesteren ende raetsluyde des jaers voerleden, nae dat dese dry daghe oeverghepasseert sijn, welke alde borgemeesteren allen jare sullen ghebruken honre officien so langhe tot dat die nuwe ghecoren honnen eedt van trouwen ghedaen hebben; alsulcke condicien toghedaen, eest dat, in desen borghemeesteren te kiezen, gheviel eenyghe tweedracht, soe dat meeste deel der leechluyde oft der ambachtsluyde in den voerseiden koer nyet en ware eendrachtich, ende dat soe vele stemmen waren in d'een syde als in d'ander syde, dese voer-

genoemde aldus tweedrachtich sijnde honnen ghecoren borgemeesteren by tweedrachticheit sullen sy bennen dry daghen, te weten: d'een jaer den scoutet ons busscops ende ten anderen jare den scoutet ons abts, alle jare, soe decke als dat gheboert, presenteeren; welcke scoutet eenen van den tweekonincen voerseit hem gepresenteert sal ende moet kiezen in eenen borghemeester.

§. 34. *Wat scepenen ende raetsluyden by hon selven moghen doen.*

Die scepenen der stadt sullen hy hon alleene tracteren, bekennen ende vonnyssen van den gherichtelijcken saken ende anderen dynghen, dy tot officien des scepen-stoels toe hoeren; ende die borgemeesteren ende raetsluyde by hen selven, sonder scoutet oft scepenen, sullen tracteren ende ordineeren die saken der voerseider stadt toebehorende, ende sullen macht hebben te ghebieden, te vergheren, uut te gheven ende te deylen die renten, proventen, pensien ende andere lasten der selver stadt, op sulcke voerwerde dat dy by hon geordineert werden, sullen alle jare moeten doen goede ende wettelijcke rekenscap van allen den geenen, dat sy ontfangen ende uitgegeven hebben, van der officien, dy sy ghehouden hebben, in wat manieren dattet is, ende dat sullen sy doen in een seker plaetse, die daer toe specialijck geordineert is, ende dat openbaerlijck met openen doeren, ende dat in tegenwoerdicheit alre personen van der stat, so van wat conditien oft officien sy waren, die in deser rekenscap willen oft believet by te wesen, ende dat sonder yemants verbieden, welke rekenscap oeck die nuwe borgemeesters ende raetsluyde dien dat aengaet sullen

bennen eenre maent daer nae examineren ende mogen die waerheit ondersueken na dat hon dat goet duncken sal ende noet te syne.

§. 35. Wanneer die raetsluyde metter scepenen sullen vergaderen.

Niet te min in anderen saken, die ons ende die voerseider stadt aengaen yn 't ghemeyn oft bysondert, sullen die voerseide borgemeesteren ende raetsluyde t' samen byeen vergaderen metten scepenen om te tracteren ende honne expeditionen volmaectelijck oft perfectelijck te doen.

§. 36. Wanneer men mach te samen te roepen die alde borghemeesteren ende raetsluyden.

Ende eest dat sy in honnen noetsaken te tracteren behoeven meerderen raet, so willen wy dat hon gheerloeft sal sijn dy borgemeesteren ende raetsluyde van den jare voerleden by hon te ghebieden ende te roepen.

§. 37. Wy hon sal betamen dy ghemeynte byeen te roepen nae dat versuek van den scoutiten.

Eest dat nae alsulcke convocatie die sake ende tydinghe schene soe groet ende hoeghe te syne dat sy dat, sonder weten ende raet van der gheheelre stadt, nyet en dorsten disponeren oft eyden; eest dat die voerseide borghemeesteren t' samen

metten personen der voerseider twee deelen daer teghenwoerdich met eendrachtighen ghevolghe concoort sijn, sullen sculdich sijn onse scoutiten te versueken dat sy mogen die gemeynte tegen des anderen daechs na den versueke van alsulker saken den voerseiden scoutiten op te doene ende mogen vergaderen. Dat welke onse scoutiten hon nyet weygheren en sullen; ende en wouden sy des nyet doen oft wouden hen uutter stadt stellen om dat versueck oft te beletten, so willen wy ende consenteren dat, den tweeden dach voirleden sijnde, die voerseide borgemeesteren soe verre als sy willen procederen op dat gemeyne gevolge voerseit, so mogen sy sonder eynige calangie die ghemeynte hy eenen bode der stadt daertoe gheordineert sijnde, sonder die clocke te luyden, doen byeen roepen om wettelijck ende redelijck te tracteren die sake oft dat casus oft gheval daer om dat ghemeyn volck byeen gheroepen es.

§. 38. Wanneer 't hom gheoerloft is ter stont die ghemeynte byeen te roepen.

Maer eest dat by onversiender gevalle ende een overhaestige noetsake overquame, dy ons oft dat lant oft dy voerseide stadt in eenygher manyeren tangeerde; ghelykerwijs, waert dat die selve stadt van den vyanden worde aenghevochten, oft een borgher by den vyanden worde ghevanghen ewech gheleyt, oft eynighe geval diergelijcker noetsaken overquame, ende onse scoutiten hierop by dy borgemeesteren ende raet versocht worden, ende nyet en wouden die clocke luyden om dat volck te vergaren totten wapen om te weren ende wederstaen, soe willen wy dat die voerseide borghemeesteren ende raet die

groete ban-clocke oft storme vrylijck in alsulken ghevalle moghen doen luyden oft slaen om dat volck voerseit met honnen wapenen te vergaderen.

§. 39. Hoe men die statuten, koeren gheuoemt, maken sal.

Hier in boeven opdat die saken der stadt voerseit in gheender manyeren vergheten en werden, soe willen wy ende ordineren dat alle maendage die voerseide borgemeesteren ende raetsluyden metten voerseiden scepenen t'samen ende onversceyden, overmyts dat gheluyt der raetsclocken, sullen vergaderen in een seker plaetse, ende daer ordineren ende statuten (die men ghewoenlijck is te heyten *koeren*) te maken, ghelijck dat den meesten ghevolch der borgemeesteren, scepenen ende raetsluyden, daer tegenwoirdich wesende, goet duncken sal, ende die selve te veranderen ende te besetten, ende die inghesal sijn te modereren, welcke insettinge, koeren, modereringe ende statuten, alsoe voerseit is, overmyts een eendrachtich ghevolch der meester partien ghemaect ende inghesat, sullen presenteren in scrifte onsen scoutiten, die welcke scoutiten, overmyts dat gheluyt der banclocken ofte storme, t'samen metten scepenen ende raetsluyden, nae inhoud der privilegien der stadt voerseit, sullen doen publiceren ende ghebieden dat alsulcke statuten oft koeren, op die pene daertoe gheordineert ende ghewoenlijck, sullen werden ghehouden onghequetst.

§. 40. Hoe men die vereenynghe, die men verdraghen is noemende, maken sal.

Noch willen wy ende 't es t'onser intentien dat die vereenynghe, die men *verdraghen* is *noemende*, sullen ghescien, overmyts eendrachticheit ende gevolch der personen van beyde der partien, daer teghenwoerdich wesende, ende dat anders sonder der tweer partyen expres consent nyet ghescien en mogen in geender manyeren.

§. 41. Van den guytschelden.

Niet te men so willen wy openbaerlijck dat egheen mesdadich, overmyts aldusdanyghe personen, van den excesse oft van der mysdaet hem mesbruyct, ghequyteert en mach werden, dan overmyts een eendrachtich ghevolch ende consent allen den persoonen ende elck besondere, daer present wesende, openlijck voerganck hebbe, ende dat te voeren der partyen der welcker mysdaen is, nae die groetheit ende swaerheit der mysdaet, overmyts dat ordeel ende decreet der gheerne, welcken die quytscellinghe der mysdaet toebehoert oft toebehoeren sal, te voeren ghenoch-gedaen sijn.

§. 42. Een conditie op die voerseide puncten van koeren, verdragen ende quytscelden.

Alsulcke conditie den voerseiden toghedaen, waer 't sake dat woertaen in die voerseide ordineringhe oft statuten,

koeren gheenoemt, oft in die vereenynghe, *verdragen* gheheiten, oft oeck in die quytscellinghe des voerseiden excess tracterende oft ordinerende, bevonden werde eenyghen der voerseider personen, oft scoutet, oft scepene, oft eenyghen anderen (dwelck anders sy) mysdadich oft mede-wetende der mysdaet oft mededeelachtich, oft den mysdadighen in sijn mysdaet sterckende, soe sal hy ter stont (hem verclaert sijnde sijn opinie) van woerde te woerde van aldusdanyghen raet sonder swaerheit afscheiden, alsoe lange als van dyer mysdaet daer hy mysdadich in was oft partye maecte, oft den mysdadyghen sterckende, overmyds andere personen daer present wesende, gheconcordeert ware ende gheheelijck ghetermineert.

§. 43. *Van der pandinghe der boden.*

Woertaen op dat die voerseide borghemeesters ende raetsluyden ende die rentmeesteren der selver stadt te beter die sculdenaers van haren goeden moghen, in toecomenden tyden, bedwinghen tot een volcomen ghenoch-doen, willen wy ende onsen boden oft dienaers der voerseider plaetsen present sijnde, ende den toecomenden strengelijck ghebieden ende bewelen dat sy bennen acht daghen, nae dat sy doer die voerseide borghemeesters, oft raetsluyden, oft rentmeesters der selver stadt wel versocht sijn, allen ende besonder aldusdanyghe sculdenaers der gueden doer pandynghe der panden, der ghereeder gueden oft doer commer ende behaldinghe der lichamen, oft anderssins soe 't alderbest past, sonder eenyghen excusatie, tot een volcomen ghenoch-doen, sullen gheheelijck dwinghen ende compelleren. Gheen profijt van der selver stadt daer van te

begheeren, maer sy moeghen ende sullen van den voerseyden sculdenaren honnen redelijcken loon hier van eyschen.

§. 44. *Oft die boden vergeetelijck waren te panden.*

Ende eest dat sake dat die voerseide boeden aldusdanyghe executien weygheren te doen, oft dat sy van dy te doen rebel oft onaxsaem zijn, so sal men dese voerseide executien doen doen doer haer dieners, die daer toe ghedeputeert oft geordineert sullen worden als den termijn voerleden sal sijn van die voerseider acht dagen, totter tijt toe dat die voerseide dienaren oft onse boden aldusdanighen executien wael (als voerseit is) sullen wederomme aennemen.

§. 45. *Van der bewaringhe der graven.*

Item wy willen, ende onsen voerseiden boeden, teghenwoerdich sijnde oft toecomende, sterckelijcken ghebieden ende beveelen wy, dat sy die graven, mueren ende wallen der voerseider stadt ernstelijck ende wel bewaren, alsoe 't honnen ambocht toebehoert ende in toecomende tyden sal toebehoeren, alsoe dat, overmyts haer versuymelijcheit oft gebreck, ons oft der voerseyder stadt gheen scade oft hynder af en come, ende oft sy daer in slap versuymelijck oft ghebreckelijck waren een tijt van acht dagen na dat sy van aldusdanygher ernstelijcker hoeden doer die voerseide borgemeesters oft raetsluyden sullen behoerlijcken verzocht sijn, van dier tijt voert sullen die voerseide borgemeesters ende raetsluyden doer hen zeker

boeden alsulcke mueren, graven ende vallen, nae manyere ende forme als voer, ernstelijcken doen bewaren, ter tijt toe dat die selve onse dienaers ende boeden alsulcken officie wederomme aennemen.

§. 46. *Van der ontfanckenysen totter vryheit oft burgerscap.*

Sullen oeck die voerseide scoutiten, scepenen, borgemeesteren ende raetsluyden t' zamen sijnde moeghen wremden, nochtans eersamen mannen van goeden name ende fame, in honre ende der voerseider stadt borghers ontfanghen, ende die vryheit ende poerterscap, soe dicwyl ende soe wanneer dat bequaem sal sijn ende hon dienlijck redelijcken sal duncken, gheven in deser manieren: dat sy van eenen yegelijcken wremden, die alsoe ontfanghen wort, drye alde conynclijcke goude gulden (te weten, eenen voer die scoutiten ende scepenen, den tweeden voer borgemeesteren ende raetsluyden, ende den deerden totter mueren ende vallen onderholdinghe) ontfanghen ende hebben sullen.

§. 47. *Van nye te ontfanghen eenyghen mysdadygen, ende van borghemeesteren ende raetsluyden.*

Ende ten sal nyet gheoerloeft sijn den voerseiden scoutiten, scepenen, borgemeesteren ende raetsluyden in eenygher manyeren eenyghen van buten oft vremden man van eenygher leelijcker oft versmaedelijcke mysdaet in eenygher manyeren bescult, nae der stadt ghewoenten tot noch toe onderhouden, in borgherscap voerseit toe te laten, ende bysonder gheenen

tot borghemeestersscap oft tot raetsman neemen oft kyesen, ten sy dat hy van der voerseider stadt gheboren sy oft eenychs borghers dochter oerspronkelijcken heeft ghetrouwet tot eene huysvrouwen.

§. 48. Van der altheit ende renten der scepenen.

Daerom aenmerckende (ende te recht) dat mee (*in*) alden ende ryen dan in jonghen natuerlijcken sin ende onderscheit is, so willen wy ende ordineren dat voert aen nyemant in scepen der zelve stadt sal moegen werden ghekoeren ende aenghenomen ten sy dat hy ·xxv· jaer alt sy, ende in sekeren renten ·xx· mudde rogghen oft soe veel weerden in anderen renten hebbe, der welcker renten helfst te mynsten onder die wryheit der voerseder stadt geleghen sijn.

§. 49. Van die residentie oft wonynghe der scepenen.

Ende elck der voerseider scepenen sal ghehouden sijn in den voerseiden scepenstoel oft vryheit der voerseider stadt persoonlijck te resideren, ende oft hy des nyet en doet, ende een tijt van eenen halven jare absent ware, sal hy van dan voert beroeft sijn sijn scepens stoels, ende den selven scepen stoel sal ledich in den gheval ter dispositien oft in handen des oft der geenre tot wes oft welcker collatien heeft ghewoenlijcken gheweest te behoeren.

§. 50. Van den gheenen die mysdoen in drye punten.

Woertaen om boesheit ende quade wercken der gheenre, die liever tweedracht, twechtinghe ende kyvynghe dan vrede ende gherusticheit procureren ende arbeiden voerts te stellen, te bedwinghen, ende om sulcker quader stouheit te ghemoet te gaen, willen wy ende ghebieden ende, op die pene van ewelijcker uutgebannenheit, bevelen, dat nyemant van den borghers vernoemt doer voermeten cloecheit, in deser stadt oft vryheit der stadt, eenygher banyer draghen, oft tot wapenen, oft alarm, oft clock, oft ban-scelle om dat volck te beroeren oft oploep te maken, nyet er presumere te luyden, buten weten, wille ende uutgesproken consent der voerseiden scoutiten, scepenen, borgemeesteren ende raetsluyden.

§. 51. Van der penen die mysdoen in den drye punten voerseit.

Ende oft yemant doer ingheven des duvels dede contrarie oft versumelijck ware in eenyghen punten voerseit, die sal sijnre eeren onwederroepelijck ende ewelijck verbannen worden, soe verre als aldusdanyghe mysdaet by bequame ende warachtighe ghetuyghen wettelijck sy gheprueft, ende met sulcken verbannen des busdoms van Ludick en des greefscaps van Loon ende anderen plaetsen tot ons heren voerseit oft eenen van ons toebehorende met honnen aenhanghen ende toebehoeren, sonder wederroep in toecomende, ende sal

worden ende sijn ganselijck ende gheheelijck beroeft ende destitueert.

§. 52. *Van der correctien der gheenre die mysdoen in anderen puncten.*

Maer eest sake dat in anderen ghevalle oft ordinantien voerseit, behalven in den dry puncten leest ghedecleert, yemant gheviele ghebreckelijck te sijn oft daer teghen te doen, soe sullen die soe ghebreckelijck oft die ordinantien voerghenoemt brekende, nae honnen staet ende nae ghelegentheit ende groetheit des werks, nae oordeel ende decreet der gheenre, die in den raden *verdraghen* gheheiten worden, als voerseit is, overcomen, nae der manyeren als voer, redelijcken worden ghepijnt.

§. 53. *Dat men der jurisdictien nyet en sal af nemen.*

Welke ordinantien, moderatien ende statuten by ons om vrede behoerlijcken ghemaect ende inghegaen, doer welke oft by welcher cracht onse jurisdictien, vryheden, wordeelen oft privelegien, ghewoenten ende heerscappie, en willen wy nyet dan alleen in ghefallen ende manyeren boven ghescreven eenych syns worden belet; maer gheheelijcken in honre cracht worden ghehalden, ende bevelen ende ghebieden onsen borghers voerghenoemt, tegenwoerdich oft toecomende sijnde, die truwelijcken te oefenen ende sonder teghendoen te onderhouden ende wastelijck te volbrynghen op peenen ende periculen boven gheseit.

§. 54. *Dat gheene dat gheattempteert is wedercome op synen alden staet.*

Hier boven willen wy oeck ende consenteeren dat eest sake dat, by versuymenysse der oprechtinghen der ghemeynte, laest leden by den borgheren voerseit attempteert, eenyghen van den borghers voerseit by ons oft onser eenych oft by der stadt voerseit uut honnen goeden oft uut der stadt voerseit sijn gheworpen, dat dy by myddel der ordinantien voerseit tot honnen goeden ende totter vryheit der stadt voerseit vredelijck (als voer) worden toegelaten, ende des ghelijcken dat in onser oft eenyghen van ons schade oft prejudicie attempteert is gheheelijcken op synen alden staet bracht werde.

§. 55. *Van verbyntenysse der stadt.*

Ende wy voergheseide scoutiten, scepenen, borgemeesteren ende ghesworen raetsluyden ende ander der stadt van Sint Truyden borgers ende inwoeners al t'samen ende een yeghelijcken besonder ordinantien, moderatien ende statuten voerseit, by onsen heren voerseit tot onsen ende andere goeder dorpen des bisdoms voernoemt stadighe supplicatie, ons uut specialijcker gratien goedertierlijk ghegeven oft verleent voer ons ende onse naecomelinghe ende erfghenamen teghenwoerdich ende toecomende sijnde, beloven te onderhouden ende te oeffenen alle ende elcken besonder in honnen particulen boven gheruert in goeden gheloeve, ende daer en boven ons ende onse erfghenamen ende naecomelinghen, onse

ende hon goede ghereet teghenwoerdich ende toecomende aen die voerseide onse heren ende alle een yeghelijcke dijt aengaet oft sal aengaen in eenygher manieren in toecomende by tenoer deser onderpanden wy ende oeck vastelijck obligerent, vertyende met sekeren weten allen ende een yeghelijcken uutnemynghen, bescermenyssen, vryheiden ende loesheiden, die ons tegen dat voerseit is dienen ende onsen heren voerseit ontdienen mochten in eenygher manieren; willende oeck dat dese vertydinghe generael soe veel doen sal ghelijck oft sy alle ende elck besonder speciael by recht, wet oft ghewoonte dienlijk inghescreven ende ingesat waren.

§. 56. *Supplicatie gegeven den capittel ende den convent.*

Ende op dat alle ende elck boven geseit van meerder macht sy, wy busscop voerseit onsen eerwerdigen capittel van Ludick, ende wy abt voernoemt onsen convent aendachtelijck ghebeden dat sy, al ende elck dat voerseit is, prysen, vestigen ende approberen willen ende oeck confirmeren, tot welcker beden wy deeken ende capittel van Ludick, soe werre in ons is ende dat ons toebehoert, wy oeck convent des cloesters van St. Truyden voerseit, alle ende elck bysonder, als orbaerlijck ende wel bedacht, loven, vestighen ende approberen, ende by desen brieve confirmeren.

§. 57. *Bezeeghelinghe der heeren der stadt, des capittels ende des convents.*

In welker alre ghetuyghenyssen wy busscop ende abt verseit onse zeeghelen, wy oeck scoutiten, scepenen, borge-

meesteren, raetsluyden ende borghers voerseit den zeeghel der selver stadt, wy oeck deeken ende capittel van Ludick den zeeghel onser kercken, ende wy convent onsen zeeghel in ghetuyghenysse der waerheit allen ende yeghelijcken het gheens dat voerseit is, hebben desen letteren aenghehanghen. Gegeven in 't jaer der gheborten Ons Heren dusent dry hondert sessensestich, den ·xxv· dach augusti.